

ZESTAW KONTROLNY DLA NAUCZYCIELA/-LKI

Lp.	Nazwa gatunku	Grupa*	Opis	Miniatura zdjęcia
1	brzana peloponeska <i>Barbus peloponnesius</i>	F	Żyję w słodkich wodach głównie w Grecji, ale też w Odrze, dorzeczu Wisły czy Dunaju. Razem z moimi braćmi i siostrami tworzę wielopokoleniowe stada. Trzymam się dna rzeki i zwykle przebywam w jej nurcie. Dorastam do 30 cm długości. Moje ciało jest wydłużone, wrzecionowate, pokryte łuskami, a wokół otworu gębowego mam dwie pary wąsików. Jestem szaro-brązowa lub ciemnobrązowa, z jaśniejszymi bokami i brzuchem. Mam parzyste, zaokrąglone płetwy boczne, a płetwę ogonową - wciętą. Żywię się głównie skorupiakami, robakami i larwami owadów. Jestem gatunkiem zagrożonym wyginieciem, ale nie objętym ścisłą ochroną.	
2	kumak górski <i>Bombina variegata</i>	A	Jestem europejskim płazem bezogonowym, żyjącym w małych, często tymczasowych i brudnych zbiornikach wodnych. Poznać mnie po charakterystycznym ubarwieniu ciała: góra jest ciemnobrązowa z brodawkami, a gładki brzuch pokryty ostrzegawczym żółto-czarnym wzorem. W ciągu dnia ukrywam się w błocie, wystawiając na powierzchnię tylko oczy, a uaktywniam się wieczorem. Choć jestem potencjalnym daniem mięsożerców, nikt nie chce mnie zjadać, bo w moich gruczołach skórnych jest żrąca wydzielina, powodująca wymioty. W mojej skórze jest jednak też coś dobrego: leki antybakteryjne, zwalczające u ludzi pętkę okrężnicy i gronkowce.	
3	wilk szary <i>Canis lupus</i>	M	Jestem drapieżnym ssakiem, zamieszkującym lasy, równiny oraz tereny bagienne. Mierzę do 170 cm długości (wraz z ogonem), mam grube białobłękitne lub -czarne futro, szpiczaste uszy, długi ogon i przenikliwe jasne oczy. W moim pysku są 42 ostre zęby, które z łatwością złapią ryby, mniejsze ssaki, jelenie, dziki czy sarny. Czasem zjadam także padlinę. Jestem zwierzęciem stadnym. Moja wataha wyznacza sobie terytorium, którego nie może naruszać inna. Kiedyś w całej Polsce oraz innych częściach świata żyło wielu moich braci oraz sióstr. Potem ludzie zaczęli na nas polować i zostało nas naprawdę niewiele. Teraz ludzie mnie chronią, jakby wreszcie zrozumieli, że jestem bardzo cennym gatunkiem.	
4	bóbr europejski <i>Castor fiber</i>	M	Jestem mądrym ziemnowodnym gryzoniem, podobno największym w całej Europie i Azji. Bardzo przywiązuję się do swojego terytorium, rodziny i drugiej połówki. Mam kilka wyjątkowych zdolności, m.in. umiem przebywać pod wodą nawet cały kwadrans, a moje silne siekacze ścinają drzewa o metrowej średnicy. Mam duży, spłaszczony ogon pokryty zrogowaciałą łuską, który pomaga mi nie tylko sterować w wodzie, ale też magazynuję w nim tłuszcz i dzięki temu nie marznę. Pracuję w nocy, dlatego ciężko jest mnie spotkać podczas leśnych wędrówek. Możecie jednak poznać mój dom po tamach i żeremiach, w których się skrywam.	

5	ponikło kraińskie <i>Eleocharis carniolica</i>	P	Jestem byliną występującą wyłącznie w Europie. Dorastam do 30 cm wysokości, tworząc niewielkie kępki. Jestem rośliną wiatropylną. Od maja do sierpnia na szczycie mojej łodygi wyrasta kłos drobnych białawych kwiatów. Rosnę w miejscach wilgotnych lub okresowo zalewanych, na siedliskach zaburzonych w wyniku działań człowieka np. w zagłębieniach dróg leśnych, rowach, piaskowniach. W Polsce można mnie spotkać bardzo rzadko (w Bieszczadach i Beskidzie Niskim) i dlatego objęto mnie ścisłą ochroną gatunkową.	
6	ryś <i>Lynx lynx</i>	M	Jestem rzadkim drapieżnym ssakiem, zamieszkującym duże, zwarte, różnogatunkowe lasy z gęstym podszytem. Mierzę do 130 cm długości, mam krępe ciało, piękne rudawe futro z brunatnymi plamkami i biały brzuch. Moja głowa jest okrągła, ogon krótki, a na końcu długich i silnych łap mam palce z wysuwanymi pazurami. Poznacie mnie po szpiczastych uszach zakończonych pędzelkami włosów. Nie jest to jednak tylko ozdoba, a pomoc w skupianiu fal dźwiękowych oraz lepszym słyszeniu. Prowadzę głównie samotniczy, nocny tryb życia. Poluję na sarny, młode jelenie, ptaki.	
7	nocek duży <i>Myotis myotis</i>	M	Jestem nocnym ssakiem latającym. Spośród moich braci wyróżniam się dość znaczną wielkością i owalnym kształtem uszu. Na grzbiecie mam szarobrązowe lub brązowe futerko, a mój brzuszek jest biały. Mieszkam w południowo-zachodniej części Polski, najczęściej obok was – ludzi: na dużych strychach, w wieżach kościelnych czy w innych budowlach. Nocą wylatuję na żer do lasów z ubogim podszytem, na świeżo skoszone łąki lub do starych sadów. Zimą przenoszę się do piwnic, fortów albo jaskiń, w których nie ma ujemnych temperatur. Tam smacznie śpię aż do kwietnia.	
8	podkowiec mały <i>Rhinolophus hipposideros</i>	M	Jeden drobnym nocnym ssakiem latającym. Dorastam do 4 cm długości i 10 g wagi. Moje futerko na grzbiecie jest szarobrązowe, a na brzuchu szare lub szaro-białe. Mam duże szpiczaste uszy, szerokie, bardzo ciemne skrzydła i jasny pyszczek. Dookoła nozdrzy mam narośl skórny w kształcie podkowy, która pomaga mi w echolokacji. Latem mieszkam w bardzo ciepłych, bezwietrznych miejscach, np. na strychach, a zimą w jaskiniach, kopalniach lub fortyfikacjach. Kiedy odpoczywam wisząc głową w dół, nie składam skrzydeł wzdłuż ciała, jak większość podobnych do mnie ssaków. W charakterystyczny sposób otulam się szczelnie błonami lotnymi i przypominam wtedy kokon owada.	
9	traszka grzebieniasta <i>Triturus cristatus</i>	A	Jestem płazem ogoniastym, który może żyć zarówno w wodzie, jak i na lądzie. Lubię zbiorniki wodne o mulistym dnie i silnie zarośnięte roślinnością. Są one idealne do złożenia i ukrycia moich jaj, z których wylęgają się kijanki. Jako dorosły płaz mam brązowe lub czarne ciało z plamkami i brodawkami, 4 palce u łap przednich oraz 5 – u tylnych. Nie mam pazurów, za to przeciwnika ugryzę dwoma rzędami zębów. Mam też szczególną zdolność odtwarzania utraconych w walce kończyn lub ogona.	

10	poczwarówka zwężona <i>Vertigo angustior</i>	I	<p>Jestem małym mięczakiem lądowym, mierzącym do 2 mm wzrostu. Lubię różnego rodzaju siedliska bogate w wapenie, np. wilgotne łąki, młaki, zarośla czy słone bagna nadmorskie. Poznać mnie można po lewoskrętnej brązowej muszli z sercowatym otworem i 4-5 ząbkami uzbrojenia otworu. Mam ciemnoszare, krępe ciało oraz grube czułki zakończone wrażliwymi oczami. Po spodniej stronie głowy mam otwór gębowy z tzw. tarką, która pomaga mi zdobywać pokarm. W wilgotne poranki żeruję na zbutwiałych liściach roślin, zjadając rozwijające się tam mikroorganizmy. Jestem gatunkiem wysoko zagrożonym wyginięciem w skali całego świata, dlatego m. in. w Polsce objęto mnie ścisłą ochroną.</p>	
----	--	---	--	---

*Grupa: A = płazy, B = ptaki, F = ryby, I = bezkręgowce, M = ssaki, P = rośliny, R = gady.

ZESTAW DLA UCZNIÓW/UCZENNIC

brzana peloponeska

kumak górski

wilk szary

bóbr europejski

ponikło kraińskie

ryś

nocek duży

podkowiec mały

traszka grzebieniasta

poczwarówka zwężona

1. Żyję w słodkich wodach głównie w Grecji, ale też w Odrze, dorzeczu Wisły czy Dunaju. Razem z moimi braćmi i siostrami tworzę wielopokoleniowe stada. Trzymam się dna rzeki i zwykle przebywam w jej nurcie.

Dorastam do 30 cm długości. Moje ciało jest wydłużone, wrzecionowate, pokryte łuskami, a wokół otworu gębowego mam dwie pary wąsików. Jestem szaro-brązowa lub ciemnobrązowa, z jaśniejszymi bokami i brzuchem. Mam parzyste, zaokrąglone płetwy boczne, a płetwę ogonową - wciętą. Żywię się głównie skorupiakami, robakami i larwami owadów. Jestem gatunkiem zagrożonym wyginięciem, ale nie objętym ścisłą ochroną.

3. Jestem drapieżnym ssakiem, zamieszkującym lasy, równiny oraz tereny bagienne. Mierzę do 170 cm długości (wraz z ogonem), mam grube białobrązowe lub -czarne futro, szpiczaste uszy, długi ogon i przenikliwe jasne oczy. W moim pysku są 42 ostre zęby, które z łatwością złapią ryby, mniejsze ssaki, jelenie, dziki czy sarny. Czasem zjadam także padlinę. Jestem zwierzęciem stadnym. Moja wataha wyznacza sobie terytorium, którego nie może naruszać inna. Kiedyś w całej Polsce oraz innych częściach świata żyło wielu moich braci oraz siostr. Potem ludzie zaczęli na nas polować i zostało nas naprawdę niewiele. Teraz ludzie mnie chronią, jakby wreszcie zrozumieli, że jestem bardzo cennym gatunkiem.

2. Jestem europejskim płazem bezogonowym, żyjącym w małych, często tymczasowych i brudnych zbiornikach wodnych. Poznacie mnie po charakterystycznym ubarwieniu ciała: góra jest ciemnobrązowa z brodawkami, a gładki brzuch pokryty ostrzegawczym żółto-czarnym wzorem. W ciągu dnia ukrywam się w błocie, wystawiając na powierzchnię tylko oczy, a uaktywniam się wieczorem. Choć jestem potencjalnym daniem mięsożerców, nikt nie chce mnie zjadać, bo w moich gruczołach skórnych jest żrąca wydzielina, powodująca wymioty. W mojej skórze jest jednak też coś dobrego: leki antybakteryjne, zwalczające u ludzi pałeczkę okrężnicy i gronkowce.

4. Jestem mądrym ziemnowodnym gryzoniem, podobno największym w całej Europie i Azji. Bardzo przywiązuję się do swojego terytorium, rodziny i drugiej połówki. Mam kilka wyjątkowych zdolności, m.in. umiem przebywać pod wodą nawet cały kwadrans, a moje silne siekacze ścinają drzewa o metrowej średnicy. Mam duży, spłaszczony ogon pokryty zrogowaciałą łuską, który pomaga mi nie tylko sterować w wodzie, ale też magazynuje w nim tłuszcz i dzięki temu nie marznę. Pracuję w nocy, dlatego ciężko jest mnie spotkać podczas leśnych wędrówek. Możecie jednak poznać mój dom po tamach i żeremiach, w których się skrywam.

<p>5. Jestem byliną występującą wyłącznie w Europie. Dorastam do 30 cm wysokości, tworząc niewielkie kępki. Jestem rośliną wiatropylną. Od maja do sierpnia na szczycie mojej łodygi wyrasta kłos drobnych białawych kwiatów. Rosnę w miejscach wilgotnych lub okresowo zalewanych, na siedliskach zaburzonych w wyniku działań człowieka np. w zagłębieniach dróg leśnych, rowach, piaskowniach. W Polsce można mnie spotkać bardzo rzadko (w Bieszczadach i Beskidzie Niskim) i dlatego objęto mnie ścisłą ochroną gatunkową.</p>	<p>6. Jestem rzadkim drapieżnym ssakiem, zamieszkującym duże, zwarte, różnogatunkowe lasy z gęstym podszytem. Mierzę do 130 cm długości, mam krępe ciało, piękne rudawe futro z brunatnymi plamkami i biały brzuch. Moja głowa jest okrągła, ogon krótki, a na końcu długich i silnych łap mam palce z wysuwanymi pazurami. Poznać mnie po szpiczastych uszach zakończonych pędzelkami włosów. Nie jest to jednak tylko ozdoba, a pomoc w skupianiu fal dźwiękowych oraz lepszym słyszeniu. Prowadzę głównie samotniczy, nocny tryb życia. Poluję na sarny, młode jelenie, ptaki.</p>
<p>7. Jestem nocnym ssakiem latającym. Spośród moich braci wyróżniam się dość znaczną wielkością i owalnym kształtem uszu. Na grzbiecie mam szarobrązowe lub brązowe futerko, a mój brzuszek jest biały. Mieszkam w południowo-zachodniej części Polski, najczęściej obok was – ludzi: na dużych strychach, w wieżach kościelnych czy w innych budowlach. Nocą wylatuję na żer do lasów z ubogim podszytem, na świeżo skoszone łąki lub do starych sadów. Zimą przenoszę się do piwnic, fortów albo jaskiń, w których nie ma ujemnych temperatur. Tam smacznie śpię aż do kwietnia.</p>	<p>8. Jeden drobnym nocnym ssakiem latającym. Dorastam do 4 cm długości i 10 g wagi. Moje futerko na grzbiecie jest szaro-brązowe, a na brzuchu szare lub szaro-białe. Mam duże szpiczaste uszy, szerokie, bardzo ciemne skrzydła i jasny pyszczek. Dookoła nozdrzy mam narośl skórny w kształcie podkowy, która pomaga mi w echolokacji. Latem mieszkam w bardzo ciepłych, bezwietrznych miejscach, np. na strychach, a zimą w jaskiniach, kopalniach lub fortyfikacjach. Kiedy odpoczywam wisząc głową w dół, nie składam skrzydeł wzdłuż ciała, jak większość podobnych do mnie ssaków. W charakterystyczny sposób otulam się szczelnie błonami lotnymi i przypominam wtedy kokon owada.</p>
<p>9. Jestem płazem ogoniastym, który może żyć zarówno w wodzie, jak i na lądzie. Lubię zbiorniki wodne o mulistym dnie i silnie zarośnięte roślinnością. Są one idealne do złożenia i ukrycia moich jaj, z których wylęgają się kijanki. Jako dorosły płaz mam brązowe lub czarne ciało z plamkami i brodawkami, 4 palce u łap przednich oraz 5 – u tylnych. Nie mam pazurów, za to przeciwnika ugryzę dwoma rzędami zębów. Mam też szczególną zdolność odtwarzania utraconych w walce kończyn lub ogona.</p>	<p>10. Jestem maleńkim mięczakiem lądowym, mierzącym do 2 mm wzrostu. Lubię różnego rodzaju siedliska bogate w wapenie, np. wilgotne łąki, młaki, zarośla czy słone bagna nadmorskie. Poznać mnie można po lewoskrętnej brązowej muszli z sercowatym otworem i 4-5 ząbkami uzbrojenia otworu. Mam ciemnoszare, krępe ciało oraz grube czułki zakończone wrażliwymi oczami. Po spodniej stronie głowy mam otwór gębowy z tzw. tarką, która pomaga mi zdobywać pokarm. W wilgotne poranki żeruję na zbutwiałych liściach roślin, zjadając rozwijające się tam mikroorganizmy. Jestem gatunkiem wysoko zagrożonym wyginieciem w skali całego świata, dlatego m. in. w Polsce objęto mnie ścisłą ochroną.</p>

Projekt finansowany z:

www.eegrants.org

Pomoce zostały opracowane w ramach projektu Zgodnie z Naturą, prowadzonego przez Centrum Edukacji Obywatelskiej.

www.globalna.ceo.org.pl

Opracowanie: Paulina Brokos

Źródła fotografii: <http://www.wikipedia.org/>, <http://www.treknature.com/>, <http://www.fishing.pl/>, <http://www.carpathianbasinspecies.eu/>, <http://botany.cz/>, <http://macroadventures1.files.wordpress.com/>, <http://www.speotimis.ro/>